

**ZEESPIEGELRIJZING, TRANSGRESSIEFAZEN EN STORMVLOEDEN IN MARITIEM
VLAANDEREN TOT HET EINDE VAN DE XVde EEUW**

door J.B. DREESEN

Decennia lang hebben wij bij de historische bespreking van onze kuststreek gegoocheld met een 1ste, 2de en 3de (A+B) Duinkerketransgressiefase.

Errare humanum est.

De term TRANSGRESSIE hadden we, altijd al, met een zeker wantrouwen bekeken. Het is namelijk een term uit de Geologie en in zijn mariene versie is de betekenis ervan : "een uitbreiding van de zee door stijging van de zeespiegel of daling van het land".

Het eerste gebruik van deze term gaat terug op een geografische studie, nl. "La Flandre" van BLANCHARD in 1908.

Hij legde de basis van de Duinkerke-transgressiefasentheorie door de kleiafdekking uit de post-Romeinse tijd - waarvan hij het algemeen karakter benadrukte - toe te schrijven aan een zeetransgressiefase waarbij geheel de Vlaamse kustvlakte in een wadengebied zou herschappen zijn. Aan hem dient dan ook de visie te worden toegeschreven in verband met de vroege afbraak van het Oude Duinenmassief en het geloof in een sterke zeespiegelrijzing in de historische tijden.

BLANCHARD gaf ook aan de toekomstige historische-geografen een zuiver fysich-geografisch verklaringsmodel voor de bedijkingsgeschiedenis waarbij de inpolderingsbeweging gekoppeld werd aan een nieuwe zeespiegelrijzingsfase die dijken noodzakelijk maakte, de zogenaamde Duinkerke-III-transgressie.

Leidzaam hadden wij de stormvloed van 1 februari 1953 ondergaan. We waren verbaasd over het geweld, de vernielingen en zijn invloed op het landschap. We realiseerden ons toen plots dat deze storm in feite was voorafgegaan door een storm op 1 maart 1949 die reeds een deel van de weg vrijmaakte voor zijn opvolger van 1 februari 1953.

Later nog, in 1962 en 1973, keken we weer verwonderd op naar de vernielingen van gelijkwaardige gebeurtenissen in het Hamburgse. Vijf jaar later, in 1978, was het de beurt aan de Engelse oostkust.

Ook de historici hadden dit opgemerkt. In 1958 kwamen ze een eerste maal bijeen om de Transgressiefazen-theorie op de korrel te nemen. Ze kwamen tot het besluit dat de geologen en bodemkundigen de evolutie van onze kuststreek te eenzijdig verkaard hadden. Ze besloten die theorie te controleren op basis van de archeologische, historische-geografische en historisch-klimatologische gegevens en gingen onmiddellijk aan de slag.

Reeds in de loop van de zeventiger jaren publiceerde Prof. mevrouw M.K.E. GOTTSCHALCK haar bevindingen in een monumentaal werk

"Stormvloed en rivieroverstromingen in Nederland". Assen, deel I, 1971 de periode voor 1400; deel II, 1975, de periode 1400-1600; deel III, 1977; de periode 1600-1700.

In 1978 lag zij samen met prof. A. VERHULST aan de basis van een eerste interdisciplinair kongres aangaande deze thematiek dat doorging in de Rijksuniversiteit van Gent. De referaten en wetenschappelijke discussie die ze uitlokten werden gepubliceerd onder de titel "Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België". Men was geleidelijk aan tot andere bevindingen gekomen. Men ging over de grenzen kijken naar wat men daar gevonden had en een nieuwe generatie historisch-geografen begon met grote ijver de archieven na te pluizen in verband met dit onderwerp.

Een onder hen, Dr. Beatrijs AUGUSTYN, heeft haar bevindingen in een doctoraatsthesis verwerkt die al even monumentaal is als het hiervoor aangehaalde, driedelig, werk van Dr. M.K.E. GOTTSCHALCK.

Op basis van een uitgebreid archiefonderzoek (haar "Bronnen en Bibliografie" is zo maar even een lijst van 56 bladzijden) gaat zij de transgressietheorie te lijf. Van zeespiegelrijzingen is er in de loop van de door haar behandelde periode weinig terug te vinden. Zij onderzocht hiervoor de dijkhoogtegevens in de Nederlanden vanaf de 13de eeuw.

De aanslag op de "Oude Duinen" werd niet als eerste door de zee gepleegd maar wel door de mens. Vanaf de 12de eeuw reeds werden deze duinen geroid, geschonden door urbanisatie en havenaanleg, wegeaanleg, inkultuurname als weideland, overbeweiding en overtreding van de duinenbeheersreglementering. De "Oude Duinen" gingen eerst op het einde van de 14de eeuw teloor. Het resultaat hiervan was de definitieve landopgave aan de Vlaamse kust en de Westerscheldemonding, door duinzandverstuiving, in de 14de en 15de eeuw.

Zij behandelt het verdwijnen van het, zogenoemde "duineneiland" Testrep en van het eiland Wulpen aan de Westerscheldemonding; de verzanding van het Zwin en het probleem van de Westerschelde. Het veen en de turfexploitatie in de kustnabije gebieden en de relatie met de bedijking van de aangrenzende schorrelanden worden door haar uitvoerig beschreven. Ook hier blijkt weer hoe door het ingrijpen van de mens, waterbouwkundige problemen ontstonden.

Kortom een studie die men moet gelezen hebben om een nieuw en beter inzicht te krijgen op de evolutie van onze kustnabije streken.

Toch nog even een waarschuwing : dit werk is een herziene versie van haar proefschrift (haar doctoraatsthesis) die zij op 7 februari 1991 aan de Rijksuniversiteit van Gent verdedigde. De aanhalingen uit Latijnse, oud Franse en oud Nederlandse archieven zijn niet vertaald en ze maakt gebruik van sommige woorden uit de wereld van de historici die bij de lektuur het gebruik van een woordenboek, af en toe, noodzakelijk maken. Laat U echter niet afschrikken, het resultaat is de moeite waard. Het is voor iedereen die interesse heeft in de geschiedenis van onze kuststreek een "must".

Even de technische gegevens van de uitgave.

"Zeespiegelrijzing, transgressiefasen en stormvloeden in maritiem Vlaanderen tot het einde van de XVIde eeuw".

Een landschappelijke, ecologische en klimatologische studie in historisch perspectief
(with an English summary)
in 2 banden (731 bladzijden)

door Beatrijs AUGUSTYN

Algemeen Rijksarchief Brussel
1992

INHOUDSTAFEL

- I. De betekenis van zeespiegelrijzingen, transgressiefasen en stormvloeden voor de geschiedenis van de kustgebieden in de Lage Landen.
 1. Zeespiegelrijzingsproblematiek in Nederland.
 2. De Belgische herkomst van de transgressiefasentheorie.
 3. Stormvloeden : de visies van Gottschalk en Lamb.
- II. "The Schelot Question" en de zgn. laatmiddeleeuwse transgressiefase.
 1. Dijkhoogtegegevens in de Westerschelderegio.
 2. Hydrografische wijzingen in de Scheldedelta.
- III. De verhouding tussen fysische en menselijke factoren bij het achteruitwijken van de Vlaamse kustlijn in de late Middeleeuwen.
 1. De opbouw en afbraak van zandkusten.
 2. De antropogene factoren van de duindestrukatie.
 3. Definitieve landopgave aan de Vlaamse kust.
 4. De verdwijning van het eiland Wulpen en de verzanding van het Zwin.
- IV. Het veen en de turfexploitatie in kustnabije gebieden.
 1. De Cope-theorie en de laatmiddeleeuwse transgressiefase.
 2. Test-case : de venen in het zuidelijke Westerscheldegebied.
 3. De relatie tussen veenexploitatie en bedijking.
- V. De problematiek van de veeninklinking : het voorbeeld van de Late Moere van Meetkerke bij Brugge.
- VI. Algemeen Besluit.
- VII. Bijlagen.
 1. Ongepubliceerd traktaat van Andries Vierling, a° 1575.
 2. Peilingsverslag van de Scheldedelta, a° 1549.
 3. Brieven over de uitvoer van turf uit Holland, a° 1555.
 4. Concept voor de droogmaking van de Lage Moere, a° 1502.

Bestelling door overschrijving van 750 Fr (+ 180 Fr portkosten) op postrekening nr 000-2007805-02

Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat 2-12
1000 Brussel

met vermelding : "publ. 1568-1569"